

Το βιβλίο αυτό έρχεται να προστεθεί στα πολλά και αξιόλογα συγγράμματα της ΜΙΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ που είδαν το φως της δημοσιότητας στη χώρα μας. Χρειάζεται λοιπόν να προστεθεί ακόμη ένα βιβλίο; Φιλοδοξία και επιθυμία μας είναι να εκθέσουμε στον αναγνώστη (Μαθητή, Φοιτητή, Επιχειρηματία, και όσους ενδιαφέρονται λίγο για την οικονομική επιστήμη) τις βασικές αρχές λειτουργίας της σύγχρονης Μικροοικονομικής Θεωρίας. Για την καλύτερη κατανόηση των θεμάτων που αναλύει το βιβλίο αυτό, το χωρίσαμε σε δυο μέρη. Στο Α' Μέρος ασχολούμαστε με σημαντικά θέματα της Σύγχρονης Μικροοικονομικής θεωρίας, τα οποία αναπτύσσουμε σε βάθος. Στο Β' Μέρος παρουσιάζουμε μεγάλο αριθμό υποδειγματικών ασκήσεων για την καλύτερη κατανόηση της θεωρίας. Οι αναγνώστες μας θα έχουν με αυτόν τον τρόπο τη δυνατότητα να «δοκιμάσουν» τις γνώσεις που απέκτησαν στο θεωρητικό μέρος, αποκτώντας εμπειρία στην οικονομική σκέψη.

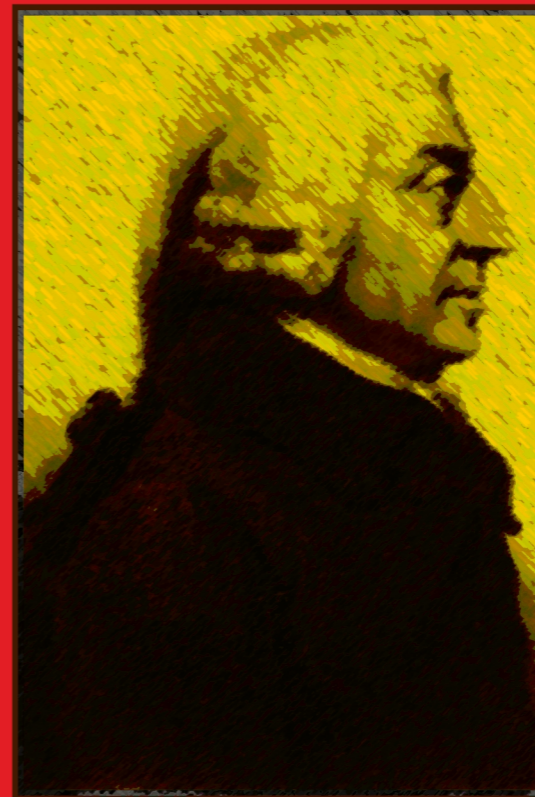
9 789609 215312

ΜΙΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ & ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Δρ. ΜΑΝΤΖΑΡΗΣ, Γιάννης
Δρ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΚΗΣ, Αλέξανδρος

ΜΙΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ & ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Δρ. ΜΑΝΤΖΑΡΗΣ Γιάννης
Δρ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΚΗΣ Αλέξανδρος

ΜΙΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Δρ. ΜΑΝΤΖΑΡΗΣ, Γιάννης

Δρ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΚΗΣ, Αλέξανδρος

ΜΙΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

© Δρ. ΜΑΝΤΖΑΡΗΣ, Γιάννης

Δρ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΚΗΣ, Αλέξανδρος

ISBN: 978-960-92153-1-2

Απαγορεύεται η ανατύπωση, η μετάφραση, η αντιγραφή μερική ή ολική μέσω φωτοτυπιών ή φωτογράφισης, καθώς και ο τρόπος έκθεσης με οποιοδήποτε οπτικοακουστικό μέσο της περιεχόμενης ύλης, χωρίς την έγγραφη άδεια των συγγραφέων.

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Το βιβλίο αυτό έρχεται να προστεθεί στα πολλά και αξιόλογα συγγράμματα της ΜΙΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ που είδαν το φως της δημοσιότητας στη χώρα μας. Χρειάζεται λοιπόν να προστεθεί ακόμη ένα βιβλίο; Φιλοδοξία και επιθυμία μας είναι να εκθέσουμε στον αναγνώστη (Μαθητή, Φοιτητή, Επιχειρηματία και όλους, όσους ενδιαφέρονται λιγάκι για την οικονομική επιστήμη) τις βασικές αρχές λειτουργίας της σύγχρονης Μικροοικονομικής Θεωρίας. Για την καλύτερη κατανόηση των θεμάτων που αναλύει το βιβλίο αυτό, το χωρίσαμε σε δυο μέρη. Στο Α' Μέρος ασχοληθήκαμε με σημαντικά θέματα της Σύγχρονης Μικροοικονομικής θεωρίας, τα οποία αναπτύξαμε εις βάθος. Στο Β' Μέρος παρουσιάζουμε μεγάλο αριθμό υποδειγματικών ασκήσεων για την καλύτερη κατανόηση της θεωρίας. Οι φοιτητές μας έχουν πλέον τη δυνατότητα να τεστάρουν τις γνώσεις που απέκτησαν στο θεωρητικό μέρος, λύνοντας τις ασκήσεις που παραθέτουμε.

Στόχοι αυτού του βιβλίου είναι:

Να γνωρίσει ο κάθε ενδιαφερόμενος, τον τρόπο (οικονομικής) συμπεριφοράς των οικονομικών υποκειμένων (νοικοκυριού και επιχείρησης), και πως από ορισμούς, υποθέσεις ή αρχές και με βάση τη συμπεριφορά αυτών των υποκειμένων μπορεί να δημιουργηθεί ένα σύστημα, ένα μοντέλο, το οποίο θα εξηγεί ικανοποιητικά τις αλληλεξαρτήσεις οικονομικού αιτίου και αποτελέσματος. Για το λόγο αυτό στο βιβλίο μας χρησιμοποιούμε πολλούς ορισμούς και πολλά διαγράμματα.

Πώς από μια διαφοροποίηση των αποδοχών και παραδοχών που κάνουμε, μπορεί να προκύψουν διαφορετικά αποτελέσματα στο οικονομικό (και όχι μόνο) γίγνεσθαι.

Να γίνει σύνδεση της Μικροοικονομικής θεωρίας με την πράξη μέσω παράθεσης σημαντικού αριθμού υποδειγματικών ασκήσεων για να κατανοήσει ο αναγνώστης τον τρόπο προσέγγισης αυτών των θεμάτων.

Όλα αυτά προσπαθούμε να τα κάνουμε κατανοητά με τη χρήση μαθηματικών σχέσεων. Τα μαθηματικά εδώ χρησιμοποιούνται ως εργαλείο του οικονομολόγου για να καταλήξει στα συμπεράσματα που επιδιώκει και να εξηγήσει την οικονομική πραγματικότητα, την οποία προσπαθεί να αποτυπώσει. Δεν είμαστε υπέρ της άκρατης μαθηματικοποίησης της οικονομικής επιστήμης. Πολλές οικονομικές σχέσεις δεν μπορούν να εξηγηθούν μόνο με μαθηματικά μοντέλα. Εξ' άλλου και η Οικονομία είναι κοινωνική επιστήμη. Για την κατανόηση όμως πολλών πραγμάτων – εννοιών είναι απαραίτητη η ποσοτικοποίησή τους ή/και η παρουσίασή τους μέσω υποδειγμάτων.

Ένα σημαντικό που πρέπει να γίνει κατανοητό είναι, ότι πολλά θέματα μακροοικονομικού ενδιαφέροντος (όπως απασχόληση, πληθωρισμός, ελλείμματα στο Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών κτλ.) έχουν να κάνουν με τη συμπεριφορά των οικονομικών υποκειμένων, δηλ. των Νοικοκυριών και των Επιχειρήσεων (δηλαδή με τη Μικροοικονομία). Η Μικροοικονομία λοιπόν θα πρέπει να προσφέρει τρόπους και προγράμματα ορθολογικής συμπεριφοράς για τις οικονομικές μονάδες, η σωστή υλοποίηση και η αποτελεσματική τήρηση των οποίων θα βοηθήσει και στην πραγματοποίηση των Μακροοικονομικών στόχων του συνόλου της οικονομίας. Η συνολική κατανάλωση των νοικοκυριών (Μακροοικονομικό μέγεθος), ως άθροισμα της κατανάλωσης των επιμέρους νοικοκυριών (Μικροοικονομικό μέγεθος) επιδρά σημαντικά στην απασχόληση, στο Ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών κτλ. Αυτή την αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση θα πρέπει να κατανοήσουν όλοι οι κοινωνικοί εταίροι (παραγωγοί, καταναλωτές, εκπρόσωποι φορέων, κράτος κτλ.) και να προσαρμόσουν ανάλογα τη λειτουργία τους.

Φιλοδοξία μας είναι να κεντρίσουμε την προσοχή του αναγνώστη για τέτοιου είδους θέματα. Πιστεύουμε ότι καλός πολίτης είναι ο πληροφορημένος και σκεπτόμενος (προβληματισμένος) πολίτης. Για την πληρέστερη κατανόηση αυτών των θεμάτων και των αλληλεξαρτήσε-

ων, φιλοδοξούμε να συμβάλουμε μέσω αυτού του εγχειριδίου. Αν το πετύχουμε, θα το κρίνει ο ίδιος ο αναγνώστης.

Θεωρούμε το Κράτος κινητήρια δύναμη (ρυθμιστική και όχι αιτία) της οικονομικής ανάπτυξης. Αναφερόμαστε στην παρεμβατική πολιτική του και κατά πόσο αυτή η παρεμβατική πολιτική δημιουργεί τις κατάλληλες συνθήκες μεγιστοποίησης (αριστοποίησης) της κοινωνικής ευημερίας. Τα θέματα αυτά φυσικά αναλύονται εκτενώς από τη Νέα Πολιτική Οικονομία, τον κλάδο δηλ. της Οικονομικής Επιστήμης που ασχολείται με σύγχρονα θέματα (Οικονομική του Περιβάλλοντος, Οικονομική Θεωρία της Πολιτικής κτλ.), που αποτελούν το επόμενο πεδίο έρευνας της Οικονομικής Επιστήμης και μάλιστα της Μικροοικονομίας.

Αφιερώνουμε αυτό το βιβλίο στη σπουδάζουσα νεολαία της χώρας μας. Πιστεύουμε ότι η Παιδεία αποτελεί το στέρεο θεμέλιο, στο οποίο μπορεί να στηριχθεί η χώρα μας και να αποτελέσει την απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξή της. Θεωρούμε ότι μέσω της παιδείας μπορεί να αποκτήσει η χώρα μας τα απαραίτητα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα στο διεθνή χώρο. Επιθυμούμε με το βιβλίο αυτό να συμβάλουμε στην αύξηση και βελτίωση της επένδυσης στο χώρο της παιδείας. Το κάνουμε γιατί είμαστε πεπεισμένοι, ότι η παιδεία αποτελεί το μόνο συντελεστή παραγωγής, ο οποίος δεν υπόκειται στο νόμο της φθίνουσας απόδοσης! Επιθυμούμε να κεντρίσουμε το ενδιαφέρον των παραγωγικών τάξεων, προκειμένου να δώσουν ευκαιρίες απασχόλησης στους πτυχιούχους μας για να αναδείξουν και να αποδείξουν τις ικανότητές τους. Κανείς δεν έχει μηδενικό μερίδιο ευθύνης γι' αυτά που γίνονται στο σπίτι του, στη σχολή του, στην πόλη του, στη χώρα του. Όπως όμως συμβαίνει συνήθως, θα κριθούμε όλοι εκ του πραγματικού αποτελέσματος της προσφοράς μας. Έτσι και εδώ τα λάθη, οι παραλήψεις και οι τυχόν ασάφειες στην επιστημολογική διατύπωση βαρύνουν, όπως είναι φυσικό, τους συγγραφείς του βιβλίου.

Θεσσαλονίκη 2012

Δρ. ΜΑΝΤΖΑΡΗΣ, Γιάννης

Δρ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΚΗΣ, Αλέξανδρος

Περιεχόμενα

Αντί Προλόγουiii

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Μικροοικονομικό Αντικείμενο και Μέθοδοι Προσέγγισής του 1

1.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις 1

1.2 Αντικείμενο και τρόπος προσέγγισης των γεγονότων 4

1.2.1 Η Στενότητα..... 4

1.2.2 Το βασικό υπόδειγμα λήψης απόφασης για τους πόρους που
ευρίσκονται σε στενότητα 7

1.2.3 Η αλληλεπίδραση των αποφάσεων 10

1.2.4 Μικροοικονομία και Μακροοικονομία 15

1.2.5 Τρόποι παρουσίασης των υποδειγμάτων και
μικροοικονομικές συναρτήσεις 17

1.2.5.1 Γλωσσικοί τύποι..... 17

1.2.5.2 Οικονομικές συναρτήσεις 19

1.2.6 Στοιχειώδεις αρχές Οικονομετρίας 29

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η Θεωρία του Νοικοκυριού 45

2.1 Οι οικονομικές αποφάσεις που πρέπει να λάβει ένα Νοικοκυριό
..... 46

2.2 Ανάλυση της απόφασης για κατανάλωση 47

2.2.1 Οι προτιμήσεις του καταναλωτή και οι περιορισμοί του
εισοδήματος 49

2.2.1.1 Οι προτιμήσεις του καταναλωτή και η παρουσίασή τους..... 49

2.2.1.2 Οι περιορισμοί του Εισοδήματος..... 67

2.2.2 Το άριστο σημείο ισορροπίας του νοικοκυριού 69

2.2.3 Η αντίδραση του νοικοκυριού σε διαφοροποιήσεις των όρων
του υποδείγματος..... 77

2.2.3.1 Η συνήθης μορφή της συνάρτησης ζήτησης..... 78

2.2.3.2 Η έμμεση συνάρτηση χρησιμότητας 107

2.2.3.3 Η εισοδηματικά προσδιορισμένη συνάρτηση ζήτησης 109

2.2.3.4 Η συνάρτηση δαπανών..... 116

2.2.3.5 Ισοδύναμες και ισόρροπες εισοδηματικές παραλλαγές 118

2.2.3.6. Το πλεόνασμα του καταναλωτή..... 125

2.3	Οι μακροχρόνιες καταναλωτικές αποφάσεις του νοικοκυριού	136
2.3.1	Βασικά ερωτήματα	136
2.3.2	Ο (διαχρονικός) εισοδηματικός περιορισμός.....	139
2.3.3	Η (διαχρονική) συνάρτηση του δείκτη χρησιμότητας.....	143
2.3.4	Το άριστο σημείο ισορροπίας του νοικοκυριού.....	145
2.3.5	Η αντίδραση του νοικοκυριού σε διαφοροποίηση των συνθηκών	149
2.3.5.1	Συνάρτηση κατανάλωσης και συνάρτηση αποταμίευσης.....	149
2.3.5.2	Συνάρτηση κατανάλωσης και συνάρτηση αποταμίευσης στην περίπτωση μιας συνάρτησης του δείκτη χρησιμότητας τύπου COBB - DOUGLAS.....	151
2.3.6	Τελικές παρατηρήσεις	154
2.4	Προσφορά εργασίας και πραγματικό εισόδημα	155
2.4.1	Βασικά ερωτήματα	155
2.4.2	Ο εισοδηματικός περιορισμός.....	156
2.4.3	Οι προτιμήσεις του νοικοκυριού σε σχέση με το εισόδημα και τον ελεύθερο χρόνο	158
2.4.4	Η άριστη απόφαση του νοικοκυριού	160
2.4.5	Η συνάρτηση προσφοράς εργασίας	163
2.4.6	Συμπερασματικές παρατηρήσεις	166

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Θεωρία της Επιχειρηματικής Δραστηριότητας.....	169
3.1 Εισαγωγή	169
3.2 Στοιχειώδης ανάλυση μιας απόφασης παραγωγής.....	181
3.2.1 Βασικά ερωτήματα	181
3.2.2 Ο προσδιορισμός των συνθηκών παραγωγής. Η συνάρτηση παραγωγής	182
3.2.3 Μερικές ιδιαίτερες μορφές συναρτήσεων παραγωγής.....	203
3.2.4 Η ελαχιστοποίηση του κόστους	214
3.2.5 Συναρτήσεις κόστους σε συνολική μεταβολή των συντελεστών.....	220
3.2.6. Καμπύλες κόστους σε μερική διαφοροποίηση των συντελεστών.....	230

3.2.7	<i>Αλληλεξαρτήσεις μεταξύ καμπυλών κόστους σε μερική και ολική μεταβολή των συντελεστών: Μια ειδική περίπτωση.....</i>	233
3.2.8	<i>Η μεγιστοποίηση του κέρδους με δεδομένες τιμές συντελεστών και προϊόντος.....</i>	234
3.2.8.1	<i>Προσδιορισμός του μέγιστου κέρδους με τη βοήθεια των συναρτήσεων κόστους.....</i>	235
3.2.8.2	<i>Προσδιορισμός του μέγιστου κέρδους κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες παραγωγής.....</i>	244
3.2.9	<i>Η αντίδραση της Επιχείρησης σε αλλαγές των συνθηκών λειτουργίας.....</i>	243
3.2.10	<i>Το πλεόνασμα του παραγωγού.....</i>	250
3.3	<i>Η απόφαση για παραγωγή σε συνθήκες κινδύνου.....</i>	252

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4	Ισορροπία και Ανισορροπία στην Αγορά για ένα Προϊόν.....	261
4.1	<i>Εισαγωγικές παρατηρήσεις.....</i>	261
4.2	<i>Η αγορά για ένα προϊόν σε συμπεριφορά προσαρμογής στην ποσότητα.....</i>	265
4.2.1	<i>Ατομική ζήτηση και αγοραία ζήτηση.....</i>	266
4.2.2	<i>Ατομική προσφορά και αγοραία προσφορά.....</i>	268
4.2.3	<i>Ισορροπία της αγοράς.....</i>	270
4.2.4	<i>Ύπαρξη, σημαντικότητα και σταθερότητα της ισορροπίας της αγοράς.....</i>	272
4.2.5	<i>Η αντίδραση της ισορροπίας της αγοράς σε διαφοροποιήσεις των συνθηκών λειτουργίας.....</i>	278
4.2.6	<i>Κρατικές παρεμβάσεις στην αγορά.....</i>	281
4.2.6.1	<i>Κρατικός προσδιορισμός τιμών.....</i>	281
4.2.6.2	<i>Επιδράσεις του φόρου κατανάλωσης.....</i>	283
4.2.7	<i>Μια αγορά με βραδεία προσαρμογή.....</i>	288
4.3	<i>Μια μονοπωλιακή αγορά.....</i>	297
4.3.1	<i>Περιγραφή των συνθηκών αγοράς.....</i>	297
4.3.2	<i>Η ισορροπία της αγοράς κατά τον COURNOT.....</i>	298
4.4	<i>Μονοπώλιο και Μονοπωλιακός ανταγωνισμός.....</i>	307
4.4.1	<i>Εισαγωγικές παρατηρήσεις.....</i>	307
4.4.2	<i>Η δομή της ολιγοπωλιακής αγοράς.....</i>	312
4.4.3	<i>Αγοραία συμπεριφορά και αγοραίο αποτέλεσμα.....</i>	312

4. 5	Ολιγοπώλιο και Ολιγοπωλιακή αγορά	315
4.5.1	Η δομή της αγοράς.....	315
4.5.2	Αγοραία συμπεριφορά και αγοραίο αποτέλεσμα.....	321

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Βασικές αρχές της Οικονομικής της Ευημερίας	337	
5.1	Εισαγωγή.....	337
5.1.1	Έννοια και σκοπός των αρχών της οικονομικής της Ευημερίας	337
5.1.2	Η πρόταση της οικονομικής της ευημερίας με μορφή κουτιού	339
5.2	Συνάρτηση Κοινωνικής Ευημερίας	346
5.2.1	Συνάρτηση ευημερίας τύπου <i>BERGSON</i>	347
5.2.2	Η συνάρτηση ευημερίας των <i>LEONTIEF – LERNER</i>	350
5.2.3	Προβλήματα με συναρτήσεις κοινωνικής ευημερίας.....	352
5.3	Οικονομική της Ευημερίας κατά <i>PARETO</i>	354
5.3.1	Το κριτήριο του <i>PARETO</i>	354
5.3.2	Οι συνθήκες για την αριστοποίηση κατά <i>PARETO</i>	356
5.3.2.1	Παρατηρήσεις	356
5.3.2.2	Αποτελεσματική παραγωγή	358
5.3.2.3	Η αριστοποίηση της παραγωγικής δομής και της κατανομής των αγαθών.....	365
5.3.2.4	Συμπέρασμα σε σχέση με τις άριστες συνθήκες	371
5.4.	Tests συμψηφισμού	372

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Η Συμπεριφορά των προσαρμοστών ποσότητας: Αξιολόγηση με βάση τις αρχές της Οικονομικής της Ευημερίας	377	
6.1	Οι κανόνες κατανομής και διανομής στο σημείο ισορροπίας της αγοράς.....	377
6.2	Κατανομή Εισοδήματος και Χρησιμότητας.....	385
6.3	Η ελεύθερη αγορά απέτυχε;.....	388

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Αύξουσες αποδόσεις κλίμακας, Ανταγωνισμός και Μονοπώλιο.....397

7.1 Απώλεια στατικής αποτελεσματικότητας λόγω μονοπωλιακών αγορών.....397

7.2 Στατική αποτελεσματικότητα: Μια μικρή αναφορά.....402

7.3 Αύξουσες αποδόσεις κλίμακας σε μονοπωλιακές συνθήκες...405

7.4 Πώς μπορεί να λυθεί το πρόβλημα κατανομής των συντελεστών σε συνθήκες αύξουσας απόδοσης κλίμακας;408

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Εξωτερικές Επιδράσεις.....411

8.1 Τι είναι εξωτερικές επιδράσεις; Ορισμός και εισαγωγικές παρατηρήσεις.....411

8.2 Οι συνθήκες για την κατά PARETO αριστοποίηση.....422

8.2.1 Εξωτερικές επιδράσεις μεταξύ επιχειρήσεων με βάση τις εκροές τους.....422

8.2.2 Εξωτερικές επιδράσεις μεταξύ των επιχειρήσεων με βάση τους συντελεστές.....426

8.3 Ανταγωνισμός και εξωτερικές επιδράσεις.....428

8.3.1 Μια εξωτερική επίδραση οφειλόμενη στην εκροή.....431

8.3.2 Μια εξωτερική επίδραση οφειλόμενη στους συντελεστές.....436

8.4 Η διόρθωση της λανθασμένης λειτουργίας της ανταγωνιστικής αγοράς.....438

8.4.1 Προεισαγωγικές παρατηρήσεις.....438

8.4.2 Η λύση κατά PIGOU.....439

8.4.3 Η λύση κατά COASE.....445

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

Η Κρατική Παρέμβαση στην Αγορά.....453

9.1 Κρατικά πλαίσια λειτουργία της οικονομίας της αγοράς.....453

9.1.1 Τομείς που παρεμβαίνει το κράτος.....453

9.1.2 Πατέντες και άλλα προστατευόμενα δικαιώματα.....460

9.2 Παρεμβάσεις του Κράτους στην κατανομή των συντελεστών.....462

9.2.1 Δημόσια αγαθά.....462

9.2.2	Είναι αναγκαίος ο Κρατικός πατερναλισμός;	468
9.2.3	Προστασία των καταναλωτών	473
9.2.4	Επιβολή ανώτατων τιμών.....	480
9.2.5	Καθορισμός Ελάχιστων Τιμών.....	485
9.3	Η κριτική των κρατικών παρεμβάσεων	489
9.3.1	Στόχοι και συμπεριφορά των κρατικών αρχών	489
9.3.2	Σκοποί και συμπεριφορά της Δημόσιας Διοίκησης	500

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1.1	Το μοντέλο της οικονομίας της αγοράς	5
Διάγραμμα 1.2	Γραφική παράσταση διαφόρων τύπων συναρτήσεων ____	23
Διάγραμμα 1.3	Διασπορά στοιχείων χρονολογικής σειράς Εισοδήματος Κατανάλωσης.....	32
Διάγραμμα 1.4	Περιπτώσεις ετεροσκεδαστικότητας των καταλοίπων____	39
Διάγραμμα 1.5	Θετική και αρνητική αυτοσυσχέτιση των καταλοίπων ____	40
Διάγραμμα 2.1	Δέσμες ποσοτήτων καταναλωτικών αγαθών	51
Διάγραμμα 2.2	Γραφική παράσταση της καμπύλης αδιαφορίας	53
Διάγραμμα 2.3	Οριακός Λόγος Υποκατάστασης.....	55
Διάγραμμα 2.4	Προτιμώμενοι συνδυασμοί αγαθών για κατανάλωση ____	57
Διάγραμμα 2.5	Οι καμπύλες αδιαφορίας δεν πρέπει να τέμνονται	57
Διάγραμμα 2.6	Χάρτης καμπυλών αδιαφορίας	58
Διάγραμμα 2.7	Ισοκλινής καμπύλη.....	60
Διάγραμμα 2.7α	Χάρτης ισοκλινών ακτίνων.....	61
Διάγραμμα 2.8	Συνολική και οριακή χρησιμότητα	64
Διάγραμμα 2.9	Γραμμή εισοδηματικού περιορισμού.....	68
Διάγραμμα 2.10	Το άριστο σημείο ισορροπίας του νοικοκυριού	70
Διάγραμμα 2.11α	Συνήθης καμπύλη ζήτησης	78
Διάγραμμα 2.11	Η καμπύλη του ENGEL.....	81
Διάγραμμα 2.12	Η καμπύλη ENGEL σε αναλογικά ίση σχέση Εισοδήματος - Κατανάλωσης	82
Διάγραμμα 2.13	Μορφές εισοδηματικής ελαστικότητας ζήτησης.....	84
Διάγραμμα 2.14	Άριστο σημείο ισορροπίας του Νοικοκυριού σε διαφοροποίηση τιμής και ζήτησης.....	87
Διάγραμμα 2.15	Εισοδηματικό αποτέλεσμα και αποτέλεσμα υποκατάστασης 87	
Διάγραμμα 2.15α	Ατομικές και συνολική καμπύλη ζήτησης.....	91
Διάγραμμα 2.16	Διάφορες μορφές καμπυλών ζήτησης	92

Διάγραμμα 2.17	Άριστο σημείο ζήτησης του νοικοκυριού με εισοδηματικό περιορισμό	109
Διάγραμμα 2.18	Καμπύλη ζήτησης κατά HICKS	111
Διαγράμματα 2.19 και 2.20	Εισοδηματικά προσαρμοσμένη και συνήθης καμπύλη ζήτησης	114
Διάγραμμα 2.21	Ισοδύναμη εισοδηματική παραλλαγή	120
Διάγραμμα 2.22	Καμπύλη δείκτη χρησιμότητας τύπου MARSHALL	123
Διάγραμμα 2.23	Το πλεόνασμα του καταναλωτή	127
Διάγραμμα 2.24	Σύγκριση των τριών μεθόδων μέτρησης του πλεονάσματος του καταναλωτή	132
Διάγραμμα 2.25	Ετοιμότητα πληρωμής του ατόμου για ένα αγαθό	135
Διάγραμμα 2.26	Διαχρονικός εισοδηματικός περιορισμός	141
Διάγραμμα 2.27	Η διαχρονική καμπύλη του δείκτη χρησιμότητας	144
Διάγραμμα 2.28	Το άριστο σημείο ισορροπίας του νοικοκυριού	146
Διάγραμμα 2.29	Συνδυασμός ελεύθερου, και χρόνου εργασίας υπό εισοδηματικό περιορισμό	157
Διάγραμμα 2.30	Ελάχιστος ελεύθερος χρόνος και ελάχιστο πραγματικό εισόδημα	160
Διάγραμμα 2.31	Άριστο σημείο ισορροπίας του νοικοκυριού με βάση το Εισόδημα, τον ελεύθερο χρόνο και το χρόνο εργασίας	161
Διάγραμμα 2.32	Άριστο σημείο ισορροπίας του νοικοκυριού με βάση δεδομένο χρόνο Εργασίας	162
Διάγραμμα 2.33	Καμπύλη προσφοράς εργασίας	165
Διάγραμμα 3.1	Γραμμή ισοπαραγωγής	186
Διάγραμμα 3.2	Ελαστικότητα υποκατάστασης	189
Διάγραμμα 3.3	Διάφορες μορφές ελαστικότητας υποκατάστασης	190
Διάγραμμα 3.4	Χάρτης γραμμών ισοπαραγωγής	191
Διάγραμμα 3.5	Ισοκλινής γραμμή	194
Διάγραμμα 3.6	Καμπύλη απόδοσης	196
Διάγραμμα 3.7	Γραμμές μέσης και οριακής παραγωγικότητας	198
Διάγραμμα 3.7α	Συνολική, μέση και οριακή παραγωγικότητα	200
Διάγραμμα 3.7β	Νεοκλασική συνάρτηση παραγωγής (Cobb-Douglas)	201
Διάγραμμα 3.8	Γραμμική – ομογενής συνάρτηση παραγωγής	204
Διάγραμμα 3.9	Σύστημα γραμμών ισοπαραγωγής της συνάρτησης τύπου WARLAS – LEONTIEF	206
Διάγραμμα 3.10	Σύστημα δυο και περισσότερων συναρτήσεων παραγωγής WARLAS – LEONTIEF	207
Διάγραμμα 3.11	Γραμμή ΟΛΥ και σχέση τοποθετημένης ποσότητας συντελεστών παραγωγής	210
Διάγραμμα 3.12	Γραμμή ίσου κόστους	215

Διάγραμμα 3.13	Ισορροπία μεταξύ γραμμών ίσου κόστους και ίσης παραγωγής _____	216
Διάγραμμα 3.14	Διάδρομος επέκτασης σε γραμμικά ομογενή συνάρτηση παραγωγής _____	224
Διάγραμμα 3.15	Μεταβλητά οριακά κόστη _____	225
Διάγραμμα 3.16	Σταθερά οριακά κόστη _____	225
Διάγραμμα 3.17	Δομή κόστους σε ομοθετική συνάρτηση παραγωγής με διαφορετικές αποδόσεις κλίμακας (τύπου S) _____	226
Διάγραμμα 3.18	Σχέση κόστους και ποσότητας παραγωγής (S μορφής) _____	227
Διάγραμμα 3.19	Καμπύλες οριακού και μέσου κόστους (U μορφής) _____	227
Διάγραμμα 3.20	Καμπύλη συνολικού κόστους _____	231
Διάγραμμα 3.21	Καμπύλη μέσου και οριακού κόστους _____	231
Διάγραμμα 3.22	Γραμμή περίβλημα του οριακού και μέσου κόστους σε απόλυτη υποκατάσταση των συντελεστών _____	233
Διάγραμμα 3.23	Μεγιστοποίηση του κέρδους μέσω των καμπυλών των συναρτήσεων κόστους _____	236
Διάγραμμα 3.24	Μεγιστοποίηση του κέρδους μέσω καμπυλών οριακού και μέσου κόστους _____	237
Διάγραμμα 3.25	Η μη ύπαρξη μεγιστοποίησης του κέρδους όταν το οριακό κόστος είναι χαμηλότερο από την τιμή _____	238
Διάγραμμα 3.25α	Καμπύλη ζήτησης ενός συντελεστή _____	245
Διάγραμμα 3.26	Σημεία ισορροπίας ενός κατώτερου συντελεστή _____	248
Διάγραμμα 3.27	Το πλεόνασμα του παραγωγού _____	251
Διάγραμμα 3.28	Λήψη αποφάσεων παραγωγής σε συνθήκες κινδύνου _____	256
Διάγραμμα 3.29	Άριστη απόφαση παραγωγής σε συνθήκες κινδύνου _____	259
Διάγραμμα 4.1	Πρόσθεση ατομικών συναρτήσεων ζήτησης _____	267
Διάγραμμα 4.2	Συνήθης καμπύλη ζήτησης _____	267
Διάγραμμα 4.3	Καμπύλη προσφοράς _____	269
Διάγραμμα 4.4	Ισορροπία προσφοράς και ζήτησης _____	271
Διάγραμμα 4.5	Περιπτώσεις ανυπαρξίας ισορροπίας στην αγορά _____	273
Διάγραμμα 4.6	Ύπαρξη πολλών σημείων ισορροπίας προσφοράς και ζήτησης _____	274
Διάγραμμα 4.7	Πλεονάζουσα ζήτηση _____	276
Διάγραμμα 4.8	Πλεονάζουσα ζήτηση _____	279
Διάγραμμα 4.9	Ισορροπία με διαφοροποίηση της τιμής _____	277
Διάγραμμα 4.10	Ισορροπίας με μετατόπιση της ζήτησης _____	281
Διάγραμμα 4.11	Ισορροπία με μετατόπιση της προσφοράς _____	279
Διάγραμμα 4.12	Ισορροπία με ταυτόχρονη μετατόπιση προσφοράς και ζήτησης _____	280
Διάγραμμα 4.13	Ισορροπία με ανελαστική καμπύλη ζήτησης _____	280

Διάγραμμα 4.14	Κρατικές τιμές υπέρ των παραγωγών	284
Διάγραμμα 4.14α	Κρατικές τιμές υπέρ των καταναλωτών	282
Διάγραμμα 4.15	Απώλεια ευημερίας με επιβολή φόρου κατανάλωσης	285
Διάγραμμα 4.16	Δυναμική ισορροπία της αγοράς	289
Διάγραμμα 4.17	Δυναμική ανισορροπία της αγοράς	290
Διάγραμμα 4.18	Μεγιστοποίηση του κέρδους του μονοπωλητή	302
Διάγραμμα 4.19	Συνολικό κέρδος και ποσότητα παραγωγής του μονοπωλητή	303
Διάγραμμα 4.20	Οριακά Έσοδα και Οριακά Κόστη στο Μονοπώλιο	310
Διάγραμμα 4.21	Αναποτελεσματικότητα του Μονοπωλίου	311
Διάγραμμα 4.22	Ισορροπία στο μονοπωλιακό ανταγωνισμό	313
Διάγραμμα 4.23	Καμπύλες κέρδους και γραμμή αντίδρασης στο δυοπώλιο	318
Διάγραμμα 4.24	Γραμμές ίσου κέρδους στο δυοπώλιο	319
Διάγραμμα 4.25	Γραμμή αντίδρασης στο δυοπώλιο	320
Διάγραμμα 4.26	Χάρτης γραμμών ίσου κέρδους	321
Διάγραμμα 4.27	Ισορροπία κατά COURNOT στο δυοπώλιο	322
Διάγραμμα 4.28	Η ασύμμετρη λύση κατά STACKELBERG στο δυοπώλιο	324
Διάγραμμα 4.29	Κοινό άριστο σημείο κέρδους στο δυοπώλιο	327
Διάγραμμα 4.30	Το συνολικό άριστο σημείο κέρδους στο δυοπώλιο	328
Διάγραμμα 5.1	Καμπύλη μετασχηματισμού	340
Διάγραμμα 5.2	Γραμμή δυνατοτήτων χρησιμότητας	343
Διάγραμμα 5.3	Άριστο σημείο ευημερίας	346
Διάγραμμα 5.3α	Συνάρτηση ευημερίας LEONTIEF – LERNER	351
Διάγραμμα 5.4	Η κατά PARETO αριστοποίηση	354
Διάγραμμα 5.5	Σύστημα καμπυλών ισοπαραγωγής	358
Διάγραμμα 5.6	Το διάγραμμα κουτί του EDGEWORTH	359
Διάγραμμα 5.7	Το μέγιστο σημείο παραγωγής	361
Διάγραμμα 5.8	Καμπύλη μετασχηματισμού	363
Διάγραμμα 5.9	Μεγιστοποίηση παραγωγικής δομής και κατανομής Αγαθών	366
Διάγραμμα 5.10	Καμπύλη συμφωνίας	368
Διάγραμμα 5.11	Χάρτης δυνατοτήτων χρησιμότητας	369
Διάγραμμα 5.12	Καμπύλη περίβλημα των δυνατοτήτων χρησιμότητας	370
Διάγραμμα 5.13	Κριτήριο αριστοποίησης κατά KALDOR – HICKS	373
Διάγραμμα 5.14	Το διπλό Test κατά SCITOVSKY	374
Διάγραμμα 6.1	Κατανομή εισοδήματος και χρησιμότητας στο μοντέλο 2x2x2	386
Διάγραμμα 6.2	Κατανομή του εισοδήματος κοινωνικής ευημερίας	386
Διάγραμμα 6.3	Το κατά PARETO άριστο σημείο κοινωνικής ευημερίας	386
Διάγραμμα 7.1	Απώλεια στατικής αποτελεσματικότητας λόγω μονοπωλίου	397
Διάγραμμα 7.2	Καμπύλες μέσου και οριακού κόστους	406
Διάγραμμα 8.1	Ισορροπία της αγοράς με ύπαρξη εξωτερικών επιδράσεων	429

Διάγραμμα 8.2	Παραγωγή με ύπαρξη αρνητικών εξωτερικών επιδράσεων_	435
Διάγραμμα 8.3	Αριστοποίηση κατά PARETO με ύπαρξη θετικών και αρνητικών εξωτερικών επιδράσεων_____	447
Διάγραμμα 9.1	Αποτελεσματική κατανάλωση ενός δημόσιου καταναλωτικού Αγαθού_____	464
Διάγραμμα 9.2	Επιβολή ανώτατης τιμής σε αγορές προσαρμοστών ποσότητας _____	480

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1.1	Αποτελέσματα ανάλυσης της παλινδρόμησης του διαγράμματος 1.2 _____	35
Πίνακας 1.2	Μετρημένες και υποθετικές τιμές του διαγράμματος 1.2 _____	36
Πίνακας 4.1	Μορφές και τύποι αγορών _____	264
Πίνακας 6.1	Διαχωρισμός των αγαθών σε κατηγορίες _____	393
Πίνακας 9.1	Προσωπικά και συλλογικά αγαθά στην αγοραία οικονομία με κράτος _____	463

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΜΙΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΤΟΥ

1.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Η Οικονομία (οίκος + νόμος), η Πολιτική Οικονομία (οικονομία των πολιτών) ή η Διεθνής Πολιτική Οικονομία (οικονομία των διεθνών οικονομικών συλλογικοτήτων) αποτελούν το σύνολο των δράσεων, οι οποίες αποσκοπούν στην προγραμματισμένη και σχεδιασμένη κάλυψη των ανθρώπινων αναγκών και επιθυμιών με χρήση πόρων που βρίσκονται σε στενότητα. Στην κατηγορία αυτή συγκαταλέγονται δράσεις όπως η παραγωγή, η κατανάλωση, η διακίνηση και η κατανομή πόρων, αγαθών και υπηρεσιών. Συνεπώς η Οικονομία αποτελεί χώρο κοινωνικής δράσης, καθότι κάθε κοινωνική πραγματικότητα και συλλογικότητα έχει και μια οικονομική διάσταση (ανάλογα με το πώς ορίζει ο καθένας τις ανθρώπινες «ανάγκες» και «επιθυμίες»). Οικονομία είναι η επιστήμη που ασχολείται με το συντονισμό των δράσεων των οικονομικών υποκειμένων (άτομα–νοικοκυριά και επιχειρήσεις), όσον αφορά τη συμπεριφορά τους με τους (περιορισμένους) πόρους. Ή διαφορετικά: Την κατανομή περιορισμένων πόρων σε εναλλακτικές δυνατότητες χρήσης τους.

Η Μικροοικονομία αποτελεί τμήμα της Πολιτικής Οικονομία, η Πολιτική Οικονομία είναι τμήμα των Οικονομικών Επιστημών. Οι Οικονομικές Επιστήμες είναι τομέας των Κοινωνικών Επιστημών, στις οποίες ανήκουν εκτός των άλλων και η Ψυχολογία, η Ανθρωπολογία καθώς και η Ιστορία, η Κοινωνιολογία κλπ. Σημείο αναφοράς στη Μικροοικονομία είναι τα επιμέρους οικονομικά υποκείμενα, τα οποία λαμβάνουν πολλές και διάφορες (οικονομικές) αποφάσεις. Με την εξήγηση αυτών των ατομικών αποφάσεων προσπαθεί η Μικροοικονομία να ερμηνεύσει το συνολικό οικονομικό γίγνεσθαι.

Οι κοινωνικές επιστήμες ασχολούνται με τον άνθρωπο και με την κοινωνική ζωή του. Ερωτήματα όπως π.χ. γιατί εξερράγη ο μικρασιατικός πόλεμος, ο πρώτος και δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος, γιατί η δημοκρατία υπερισχύει της δικτατορίας, γιατί ο προϋπολογισμός της χώρας μας παρουσιάζει τεράστιο έλλειμμα στο ισοζύγιο εμπορικών συναλλαγών και πολλά άλλα, αποτελούν αντικείμενο έρευνας των κοινωνικών επιστημών.

Στις οικονομικές επιστήμες η ανάλυση της ανθρώπινης συμπεριφοράς σε σχέση με την παραγωγή, τη διανομή και την κατανάλωση των αγαθών και υπηρεσιών, ευρίσκεται στο κέντρο του ενδιαφέροντος. Έτσι διαφοροποιούνται από τις άλλες κοινωνικές επιστήμες. Η μικροοικονομική προσέγγιση ασχολείται κύρια με τα ερωτήματα που άπτονται της συμπεριφοράς του κάθε ατόμου, του νοικοκυριού και της επιχείρησης και του ρόλου τους ως καταναλωτών, παραγωγών, προσφερόντων εργασία κτλ. Η οικονομική επιστήμη καθώς και η Μικροοικονομία δεν είναι δυνατόν να οριοθετηθεί επακριβώς από τις άλλες κοινωνικές επιστήμες. Το γεγονός ότι ο άνθρωπος καταναλώνει σήμερα περισσότερο αλκοόλ και τσιγάρα απ' ότι προηγούμενα, δεν αποτελεί μόνο ένα οικονομικό πρόβλημα, διότι μια τέτοια συμπεριφορά μπορεί να λάβει και δραματικές κοινωνικές διαστάσεις (π.χ. με την έκρηξη των δαπανών περίθαλψης και τη χρηματοδότηση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης).

Στη Μικροοικονομία διατυπώνονται και αναλύονται μέθοδοι και κανόνες που αφορούν την οικονομικότητα της συμπεριφοράς του ανθρώπου. Τι θα κάνει ένας άνθρωπος, αν έρθει σε επαφή με μια σχετικά νέα οικονομική πραγματικότητα και διαφοροποιημένες οικονομικές συνθήκες; Πώς θα αντιδράσει το άτομο σε μια αύξηση της τιμής ενός αγαθού ή μιας υπηρεσίας; Πως θα συμπεριφερθεί ο παραγωγός ενός αγαθού, αν του προταθεί μια καλύτερη και αποδοτικότερη παραγωγική διαδικασία; Η απάντηση σε τέτοια και παρόμοιου τύπου ερωτήματα εμπεριέχουν τη λογική του τύπου «**EAN-TOTE**». Ένα σύστημα λειτουργίας και προσέγγισης του τύπου «**EAN-TOTE**» σε μικροοικονομικές υποθέσεις, χαρακτηρίζεται ως μικροοικονομική θεωρία. Στο βαθμό που η θεωρία αυτή ασχολείται με θέματα οικονομικής πραγματικότητας δεν επιτρέπεται να ανακύπτουν αντιπαραθέσεις μεταξύ θεωρίας και πραγματικότητας. Σε αντίθετη περίπτωση πρέπει η θε-

ωρία να διαφοροποιηθεί ή και να απορριφθεί, ως μη ανταποκρινόμενη στην πραγματικότητα.

Δεν είναι πάντα άμεσα αντιληπτό, ποια από όλες τις ανταγωνιστικές θεωρίες είναι η πιο κατάλληλη για την ανάλυση μιας συμπεριφοράς. Διαφορετικές θέσεις και θεωρίες είναι δυνατόν να συνυπάρχουν για μεγάλα διαστήματα η μια δίπλα στην άλλη. Στη Μακροοικονομία υπάρχουν τουλάχιστον δύο θέσεις, οι οποίες αξίζουν ιδιαίτερης επισήμανσης. Η μια αναφέρεται στην υπόθεση της **ικανοποίησης ή χρησιμότητας (Utility)** και η άλλη στην υπόθεση της **μεγιστοποίησης (maximum)** ή κατά πολλούς συγγραφείς **της αριστοποίησης (optimum)**.

Κατά την υπόθεση της ικανοποίησης ή χρησιμότητας, ο άνθρωπος προσπαθεί με τις αποφάσεις του και με βάση την υπάρχουσα **στενότητα** των αγαθών, να πετύχει ένα συγκεκριμένο επίπεδο ατομικής ικανοποίησης. Αυτό μπορεί να χαρακτηριστεί και ως **επίπεδο απαίτησης**. Αν το πραγματοποιήσει, δε συντρέχει κανένας λόγος να διαφοροποιήσει τις αποφάσεις του. Σε περίπτωση που θα κλιθεί να επαναλάβει τη διαδικασία αποφάσεων, θα λειτουργούσε κατά τον ίδιο τρόπο. Αν προκύψει μια νέα δυνατότητα συμπεριφοράς ή απόφασης στο οπτικό του πεδίο, δεν είναι σίγουρο ότι θα την ακολουθήσει ακόμη και αν θα φαινόταν καλύτερη από την προηγούμενη. Οι αιτίες διαφοροποίησης της συμπεριφοράς των οικονομικών υποκειμένων απαιτούν την ύπαρξη κινήτρων συγκεκριμένης έντασης.

Κατά την υπόθεση της **μεγιστοποίησης ή αριστοποίησης**, ο άνθρωπος «αρκείται» σε ένα συγκεκριμένο επίπεδο ικανοποίησης. Για την επίτευξη της μέγιστης ικανοποίησης απαιτείται, όπως θα παρουσιάσουμε παρακάτω και η επίτευξη της **μέγιστης χρησιμότητας**. Αυτό σημαίνει ότι, αν ένα άτομο πρέπει να αποφασίσει μεταξύ πολλών εναλλακτικών λύσεων Α, Β, Γ, θα επιλέξει εκείνη, η οποία του αποφέρει τη μεγαλύτερη συνολική χρησιμότητα. Εάν προκύψει μια καλύτερη δυνατότητα ή εναλλακτική λύση, η οποία θα αυξήσει τη συνολική του χρησιμότητα, τότε θα υλοποιήσει εκείνη. Θεωρούμε δηλ. ότι το άτομο λειτουργεί ορθολογιστικά, δηλ. υποκινητικός παράγοντας της συμπεριφοράς του είναι η μεγιστοποίηση ή αριστοποίηση του ατομικού ορθολογισμού του.

1.2 Αντικείμενο και τρόπος προσέγγισης των γεγονότων

1.2.1 Η Στενότητα

Οι άνθρωποι έχουν **ανάγκες και επιθυμίες (needs and wants)**. Για την ικανοποίησή τους απαιτείται η παραγωγή συγκεκριμένων αγαθών και υπηρεσιών. Ως αγαθά από οικονομική άποψη χαρακτηρίζονται όλα τα μέσα, οι πόροι και οι αποδόσεις, που άμεσα ή έμμεσα αποσκοπούν στην κάλυψη των αναγκών και επιθυμιών των καταναλωτών (νοικοκυριών). Αυτά μπορεί να είναι υλικά αγαθά (νερό, ψωμί), υπηρεσίες (θέατρο, διακοπές), άυλα αγαθά (γνώση) ή ακόμη και δικαιώματα χρήσης (ενοίκιο, δικαιοχρησία). Ο πεινασμένος χρειάζεται ψωμί, τυρί ή και τα δύο για να καλύψει την πείνα του. Ο διψασμένος χρειάζεται νερό ή γάλα για να ξεδιψάσει. Οι πολιτιστικές ανάγκες ικανοποιούνται με βιβλία, επίσκεψη στο θέατρο, εκθέσεις ζωγραφικής κ.α. Οι πολιτικές αναζητήσεις ικανοποιούνται με την ενασχόληση με τα κοινά, αφιέρωση χρόνου και προσπάθειας για επίλυση του ζητήματος της μόλυνσης του περιβάλλοντος κλπ.

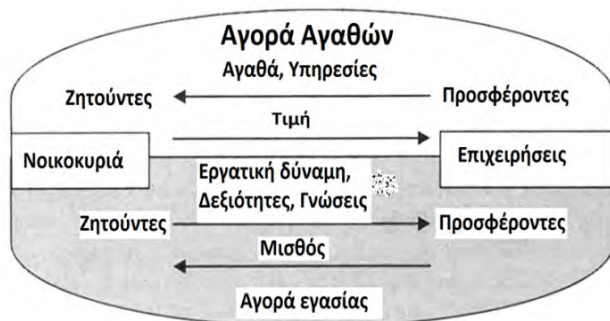
Για την ικανοποίηση των αναγκών και επιθυμιών διαθέτουμε **περιορισμένα μέσα**. Με το περιορισμένο του εισόδημα, ο άνθρωπος μπορεί να αγοράσει μόνο έναν περιορισμένο αριθμό **αγαθών ή υπηρεσιών**. Ο μισθός (η σύνταξη, το χαρτζιλίκι, η υποτροφία ή το επιχειρηματικό κέρδος), είναι κατά κανόνα περιορισμένα. Γι' αυτό θα πρέπει να αποφασισθεί από τους κατόχους εισοδήματος ποια ποσά θα δαπανηθούν και για ποια αγαθά. Όλα τα μικροοικονομικά υποκείμενα (νοικοκυριά ή επιχειρήσεις) κατά τις οικονομικές τους αποφάσεις λειτουργούν απόλυτα ορθολογιστικά, δηλ. αποσκοπούν στη βελτιστοποίηση (μεγιστοποίηση ή ελαχιστοποίηση) των τιθέμενων στόχων τους. Έτσι:

- Τα νοικοκυριά ζητούν από την αγορά αγαθά (κατανάλωση) και προσφέρουν συντελεστές (παραγωγής), εργασία και κεφάλαιο. Στόχος τους είναι η μεγιστοποίηση της χρησιμότητάς τους.
- Οι επιχειρήσεις προσφέρουν στην αγορά αγαθά και ζητούν προϊόντα (για παραγωγικούς σκοπούς), καθώς και συντελεστές παραγωγής (εργασία και κεφάλαιο). Στόχος τους είναι η μεγιστοποίηση του κέρδους τους (οφέλους).

Στο μοντέλο της οικονομίας της αγοράς (ελεύθερος ανταγωνισμός) ως αγορά χαρακτηρίζεται ο χώρος, στον οποίο συναντάται ελεύθερα η προσφορά και η ζήτηση αγαθών και υπηρεσιών, εργασίας και κεφαλαίου (διάγραμμα 1.1).

- Στην αγορά αγαθών, τα αγαθά και οι υπηρεσίες διαπραγματεύονται σε μια συγκεκριμένη τιμή, ανάλογα με την προσφορά και τη ζήτησή τους. Τα αγαθά προσφέρουν οι επιχειρήσεις και τα ζητούν τα νοικοκυριά.
- Στην αγορά εργασίας, ανάλογα με την προσφορά και τη ζήτηση για εργασία προσδιορίζεται ένας συγκεκριμένος μισθός. Την εργασία προσφέρουν τα νοικοκυριά και με το μισθό που απολαμβάνουν ζητούν αγαθά και υπηρεσίες.

Διάγραμμα 1.1: Το μοντέλο της οικονομίας της αγοράς

Τα αγαθά δεν είναι βέβαια περιορισμένα επειδή υπάρχει **στενότητα** χρήματος. Αν ίσχυε αυτό, θα μπορούσε σίγουρα η εκδοτική τράπεζα να ξεπεράσει αυτή τη στενότητα με την έκδοση περισσότερων χαρτονομισμάτων. Εδώ συμβαίνει όμως ακριβώς το αντίθετο: **Το χρήμα είναι περιορισμένο, επειδή ακριβώς τα αγαθά είναι περιορισμένα.** Ο Robinson Crusoe (μπορεί) να είχε χρήματα στο νησί που ζούσε, όμως αυτό δεν το βοήθησε σε τίποτε για να καλύψει τις ανάγκες του. Τα αγαθά ευρίσκονται για άλλους λόγους σε στενότητα και όχι λόγω έλλειψης χρημάτων. Ευρίσκονται σε στενότητα, λόγω του ότι τα μέσα που έχουμε στη διάθεσή μας για την παραγωγή τους είναι και αυτά περιορισμένα. Τα μέσα αυτά για τον Robinson Crusoe ήταν μόνο η ερ-

γατική του δύναμη, η γη, η θάλασσα και τα εργαλεία που έφερε μαζί του ή μπορούσε να χρησιμοποιήσει ή να δημιουργήσει.

Εμείς βέβαια δε ζούμε σε ένα νησί απομονωμένοι, αλλά σε μια κοινωνία και ένα κόσμο με **καταμερισμένη** την εργασία. Ο καταμερισμός της εργασίας περιορίσε τη στενότητα διάθεσης των πόρων. Ο καθένας μας μπορεί με τον τρόπο αυτό να εξειδικευθεί και να παράγει περισσότερα αγαθά και υπηρεσίες με τα ίδια μέσα. Βέβαια και η αυξανόμενη τεχνική γνώση συμβάλλει στην επίτευξη αυτού του στόχου. Η στενότητα για ορισμένα αγαθά μετατρέπεται σε πλεονασμό για μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή και σε στενότητα για μια άλλη (π.χ. υπάρχουν «λίμνες» από γάλα και «βουνά» από γαλακτοκομικά προϊόντα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και έλλειψη τροφίμων και πείνα στην Αφρική). Συνεχώς εμφανίζονται όμως καινούργιες στενότητες. Ξαφνικά η καθαρή ατμόσφαιρα και το καθαρό περιβάλλον αποτελούν αγαθά που βρίσκονται σε στενότητα, και απειλούν τα δάση, τους ανθρώπους και τα ζώα με αφανισμό. Έτσι γίνεται απαραίτητη η τοποθέτηση νέων πόρων ή η αλλαγή προσανατολισμού της τοποθέτησης των πόρων, δηλ. της παραγωγής.

Βλέποντάς τα από αυτή την οπτική γωνία, τα παραπάνω ζητήματα αποτελούν αντικείμενο της μικροοικονομικής θεωρίας. Εάν τα αγαθά ευρίσκονται σε στενότητα, σε σχέση με τις ανάγκες, πρέπει να γίνει λογική χρήση των **διαθέσιμων πόρων**, με τους οποίους αυτά θα παραχθούν. Ο συνταξιούχος π.χ. θα πρέπει να κάνει πλάνα για το πού θα δαπανήσει τη σύνταξή του και πού όχι. Ο Crusoe έπρεπε να αποφασίσει, Που, και για την παραγωγή Ποιων αγαθών θα έπρεπε να τοποθετήσει την περιορισμένη εργασία του και το χρόνο του, Πόση ποσότητα πρέπει να παράγει για το κάθε προϊόν και Πως θα το παράγει.

Με το πρόβλημα της στενότητας δε συνδέεται ο άνθρωπος μόνο με την ιδιότητα του **καταναλωτή**, αλλά και του **παραγωγού**. Επειδή οι συντελεστές παραγωγής, δηλ. τα μέσα για την παραγωγή των αγαθών, είναι περιορισμένοι και κοστίζουν χρήμα, πρέπει να τοποθετηθούν κατά τον πλέον αποτελεσματικό τρόπο. Πρέπει να επιλεγεί η **αποτελεσματικότερη παραγωγική διαδικασία**. Πρέπει να υπολογιστεί η ποσότητα, η αποτελεσματικότητα, ο χρόνος λειτουργίας και ο βαθμός συμμετοχής των πόρων. Πρέπει να ευρεθούν νέες αγορές προϊόντων και να διασφαλισθούν οι παλιές. Αποφάσεις αυτού του τύπου αποτε-

λούν αντικείμενο της Μικροοικονομίας. Μπορεί κανείς να διατυπώσει ότι: **Η Μικροοικονομία ασχολείται με τις ανθρώπινες αποφάσεις όσον αφορά τη χρήση αυτών των περιορισμένων μέσων (πόρων) και την αλληλοεπίδραση αυτών των αποφάσεων.**

1.2.2 Το βασικό υπόδειγμα λήψης απόφασης για τους πόρους που βρίσκονται σε στενότητα

**(1903 – 1983)
Joan Robinson**

Για την περιγραφή και εξήγηση τέτοιων αποφάσεων χρησιμοποιείται τυπικά μια συγκεκριμένη μορφή μοντέλου ατόμων που αποφασίζουν, καθώς και των καταστάσεων, για τις οποίες πρέπει να ληφθεί απόφαση. Τα μοντέλα αποτελούν αφαιρετική αποτύπωση της (οικονομικής) πραγματικότητας. Αφαιρετική υπό την έννοια, ότι δεν μπορούν να ενταχθούν σε αυτό όλες οι παράμετροι που διαμορφώνουν την πραγματικότητα. Όπως ανέφερε και η αγγλίδα οικονομολόγος **Joan Robinson** (1903–1983)

ένα μοντέλο, που θα συμπεριλάμβανε το σύνολο των συνιστωσών της πραγματικότητας, δε θα ήταν χρησιμότερο από ένα χάρτη με κλίμακα 1:1. Βασική αρχή της (νεοκλασικής) οικονομικής σκέψης είναι, ότι στόχος και σκοπός των οικονομικών προσπαθειών και επιδιώξεων των οικονομικών υποκειμένων αποτελεί η αύξηση της ατομικής χρησιμότητας. Το άτομο δηλ. λειτουργεί με βάση την αρχή του μεθοδολογικού ή ορθολογικού ατομικισμού. Ο μεθοδολογικός ατομικισμός εμπεριέχει δυο συνιστώσες:

1. Τον **ανθρωποκεντρισμό**, με βάση τον οποίο η αξία ενός αντικειμένου (υπηρεσίας, ενός κανονισμού) συνίσταται μόνο από το μέγεθος της χρησιμότητας που προσφέρει στο κάθε υποκείμενο.
2. Τη **φιλελεύθερη πρόταση**, η οποία αναφέρει ότι μόνο τα άτομα είναι φορείς λήψης αποφάσεων και παίκτες του συστήματος. Οι συνολικές – συλλογικές αποφάσεις εξαρτώνται μόνο και αποκλειστικά από τις ατομικές αποφάσεις (και το κίνητρο της εξεύρεσης απόφασης).

Τα στοιχεία του αυτού του μοντέλου γίνονται εμφανή στο παρακάτω παράδειγμα:

Ο Γιάννης κάνει διακοπές στη Χαλκιδική και απολαμβάνει τον ήλιο. Βέβαια η παραμονή του για πολλές ώρες στον καυτό ήλιο, του δημιούργησε το έντονο αίσθημα της πείνας και της δίψας. Δυστυχώς όμως έχει στην τσέπη του μόνο 10€, η προέλευση των οποίων δεν μας ενδιαφέρει στο σημείο αυτό. Με τα χρήματα αυτά μπορεί να αγοράσει 10 μπουκάλια νερό που στοιχίζει 1€ το ένα, ή 10 ψωμιά, που επίσης στοιχίζει 1€ το ένα, ή 4 μπύρες προς 2,5€ τη μια, ή 5 φραπέ προς 2€ κτλ. Μπορεί δηλ. να κάνει συνδυασμούς όπως: 1 μπουκάλια νερό, 2 φραπέ, 2 μπύρες. Μπορούσε φυσικά να κάνει και άλλους συνδυασμούς αγοράς προϊόντων, οι οποίοι πρέπει να έχουν όμως έναν περιορισμό: Δηλ. η συνολική τους αξία να είναι $\leq 10\text{€}$. Δεν μπορεί δηλ. να πετύχει κανένα συνδυασμό, του οποίου η αξία θα είναι $> 10\text{€}$. Επειδή κανείς δεν του δανείζει χρήματα εκεί που βρίσκεται, η επιθυμία του για 4 μπύρες και 3 φραπέ δεν μπορεί να ικανοποιηθεί. Ο κύριος Γιάννης διαπιστώνει ότι ευρίσκεται σε σημείο, που δεν μπορεί να κάνει αυθαίρετη επιλογή οποιουδήποτε συνδυασμού αγαθών, αλλά λειτουργεί κάτω από **εισοδηματικό περιορισμό**. Θα μπορούσε φυσικά να πετύχει μεγαλύτερη ποσότητα δυνατών συνδυασμών ή περισσότερων προϊόντων, αν η τιμή της μπύρας έπεφτε στα 2€, ή μειωνόταν οι τιμές των άλλων αγαθών, όμως κάτι τέτοιο όπως διαπίστωσε είναι αδύνατο να γίνει.

Για τη λύση του προβλήματος της λήψης απόφασης, δεν αρκεί να ξέρει μόνο το ότι δεν μπορεί να πετύχει οποιοδήποτε συνδυασμό Μπύρας – Φραπέ. Στα πλαίσια του παραπάνω περιορισμού ο κ. Γιάννης θα πρέπει να κατατάξει τις επιθυμίες του με βάση ένα βαθμό προτεραιότητας. Δεν μπορεί να υποκύψει στην επιθυμία του και την πεποίθησή του που λέει: «**Όσο ποιο πολλά, τόσο ποιο καλά**». Έτσι είναι αναγκασμένος να κατατάξει όλους τους δυνατούς συνδυασμούς σε μια αξιοκρατική σειρά και από αυτούς να επιλέξει εκείνον, που του προσφέρει τη μεγαλύτερη δυνατή ατομική χρησιμότητα. Χρειάζεται δηλ. μια κατάταξη **ατομικής προτίμησης**, με βάση τις εναλλακτικές εφικτές δυνατότητές του. Θα πρέπει λοιπόν να έχει ίδια αντίληψη και άποψη για τις χρησιμότητες των διαφόρων εναλλακτικών δυνατοτήτων που έχει. Ποιος συνδυασμός κατανάλωσης του προσφέρει μεγαλύτερη χρησιμότητα